

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang VII, Nr. 253

Parasjat Balak

9 Tamoez 5768
11/12 juli 2008

Overzicht Parasjat Balak (Bamidbar 22:2-25:9)

Balak, de koning van Moav, is dodelijk bevreesd voor de Israëlieten. Hij geeft *Bil'am*, een bekende tovenaars, opdracht hen te vervloeken.

Aanvankelijk verschijnt Hasjem aan Bil'am en verbiedt hem te gaan. Maar omdat Bil'am zo blijft aandringen, verschijnt Hasjem hem nog een tweede keer en verleent hem toestemming om te gaan. Onderweg blokkeert een *malach* (een engel, een boodschapper van Hasjem) de weg van het ezeltje van Bil'am. Bil'am kan zijn frustratie niet bedwingen, en iedere keer dat het ezeltje stopt of wil omkeren, slaat hij het. Dan, wonderbaarlijk, begint het ezeltje plotseling te praten en vraagt Bil'am waarom hij haar slaat. De *malach* instrueert Bil'am aangaande wat hij wel en wat hij niet mag zeggen over het Joodse Volk. Wanneer *Bil'am* arriveert, maakt Koning Balak uitgebreide voorbereidingen in de hoop dat Bil'am succes zal hebben met zijn vloek. Drie keer probeert Bil'am het Joodse Volk te vervloeken, en drie keer komt er een zegen voor in de plaats uit zijn mond. Balak zendt *Bil'am* naar huis, nu hij ziet hoe deze jammerlijk gefaald heeft. De *Israëlieten* beginnen te zondigen met de Moabietische vrouwen, en beginnen ook de Moabietische afgoden te aanbidden. Hiervoor worden zij gestraft met een plaag.

Een van de Joodse leiders brengt zelfs uitdagend een Midjanietische prinses in zijn tent, in vol aanschouwen van Mosjé en het volk. *Pinchas*, een kleinzoon van Aharon, grijpt een speer en doodt de boosdoeners. De plaag stopt, maar niet voordat 24.000 mensen zijn gedood.

Door Ohr Somayach in Jeruzalem, Israël

©1998 Ohr Somayach International - Alle rechten voorbehouden

Haftara Parasjat Balak (Micha 5:6-6:8)

Door Reuben Ebrahimoff

Samenvatting van de Haftara

De Profeet voorspelt dat vóór de oorlog van Gog en Magog de machtige staten van de wereld zich tegen Israël zullen verzamelen. Het Joodse volk zal niet meer verwachten dat zijn redding van enig persoon afkomstig zal zijn; zij zullen in plaats daarvan voor hun redding vertrouwen op Hasjem, en het Volk Israël zal triomferen over alle volken van de wereld. Micha voorspelt de reiniging van Israël; na de oorlog van Gog en Magog zal Hasjem alle wapens van Israël wegnemen, want zij zullen niet langer meer nodig zijn. Ook zal Hasjem tovenarij, toekomstvoorspellers en afgoden uitbannen, met inbegrip van Asjera-bomen, want alle volken van de wereld zullen zich realiseren dat er slechts één ware G-d bestaat. Israël wordt ervan beschuldigd niet te luisteren naar Hasjems geboden, hoewel zij vele malen daarvoor gewaarschuwd zijn. Hasjem vraagt: „Is dit jullie dank, dat Ik jullie uit Egypte gevoerd heb?” „Is dit jullie dank dat Ik jullie beschermd heb tegen Balak, de koning van Moab?” „Is dit jullie dank voor de manier waarop Bil'am hen geantwoord heeft?” Micha eindigt de *Haftara* met het advies betreffende wat Hasjem van ons verwacht. Dat is het nastreven van rechtvaardigheid, naastenliefde en in nederigheid wandelen met Hasjem.

Het verband met de parasja

Een van de dingen die Micha opnoemt is de samenzwering tussen Balak en Bil'am om Israël te vervloeken en de mislukking daarvan en vervolgens Bil'ams advies om Israël door middel van ontucht te verleiden tot afgodendienst.

Balak ben Tsipor had alles gezien wat Jisraël met de Emorieten gedaan had. (22:2)

Harav Avraham Galanti, *zl.* merkt op dat dit vers benadrukt wat helaas de standaard en de norm is van de vijanden van Israël, de volken van de wereld. Zij zien alleen wat Israël met de Emorieten gedaan heeft, maar zij zien nooit wat de Emorieten Israël hebben aangedaan.

Inzicht in de Parasja

„Hij [Bil'am] zei tegen hen: 'Blijf hier vannacht, dan zal ik jullie het antwoord geven, dat Hasjem tegen mij gezegd heeft' ” (22:8).

Bil'am, de volmaakte leugenaar, presenteert zichzelf als een heilige. Hij zal niets doen zonder de uitdrukkelijke toestemming van G-d. Typerend voor zijn zondig gedrag, gaat hij door met zijn eerbied te betuigen voor de Almachtige. Maar zijn valse personaliteit, zijn surrogaat-karakter, is het duidelijkste teken van zijn slechtheid. Het is één ding om iets slechts te doen, maar om dat voor te doen als een vrome en verdienstelijke handeling is het dieptepunt van schaamteloosheid. In ieder geval volgde Bil'am in de voetstappen van zijn voorvader Lavan, de virtuose zwendelaar die slechtheid transformeerde tot een kunst. Bil'am werd niet geplaagd door gewetensbezwaar over het vloeken van Israël. Zijn haat voor het Volk van Hasjem brandde intens in hem. Maar toch ging hij nooit tegen Hasjem in. Daarom moest hij een manier uitdenken om zijn ongerecht gedrag tot uitdrukking te kunnen brengen en tegelijkertijd de indruk van rechtvaardigheid te kunnen wekken. Hij had een *heter* – een dispensatie – nodig om ons volk te vernietigen.

Bil'am dacht dat hij met zijn gezwendel zou slagen. Maar wie hield hij uiteindelijk voor de gek? Slechts één persoon – hijzelf. Wanneer iemand maar genoeg liegt, gaat hij zijn eigen leugens geloven. Wanneer iemand de mensen om zich heen probeert voor de gek te houden, door zich voor te doen als een rechtvaardig persoon, terwijl hij in werkelijkheid niets anders is dan een kameleon, dan houdt hij alleen zichzelf voor de gek. Hij gaat geloven in zijn eigen rechtvaardigheid. Bil'am vroeg om te mogen sterven als een *tsaddiek!* Dat is hypocrisie ten top! Hij geloofde werkelijk dat hij waardig was om heilig te worden verklaard. [Wel, vele van zijn navolgers zijn inderdaad door de Kerk heilig verklaard (*Zwi*).]

HaRav Avidor Halevi Nebentzhal *Sjlita*, stelt dat de reden dat de Tora de gebeurtenissen met Bil'am vermeldt is, dat een klein beetje van Bil'am latent in ieder van ons aanwezig is. Ieder van ons moet vechten met zijn eigen hypocriete natuur en inconsistentie. De „Bil'am-factor” is levend en gezond in ieder van ons. De enige vraag is: Hoeveel? Wij houden onszelf voor de gek – waarvoor? Er wordt verteld dat een chassidische rebbe eens één van zijn chassidiem, die gezondigd had en die zijn wangedrag als iets moois trachtte op te luisteren, vroeg: „Wie denk je dat je voor de gek houdt? Je kunt Hasjem niet voor de gek houden. Je houdt ook de mensen om je heen niet voor de gek. Kennelijk ben jij de enige persoon die je slaagt voor de gek te houden. Wat win je ermee om een dwaas voor de gek te houden?” Dit idee is helaas maar al te waar voor ieder van ons.

Het volk van Sodom was een typisch voorbeeld van dit kwaad. Onze Geleerden vertellen ons dat de Sodomieten zeer slim waren. Zij nodigden arme mensen naar hun stad uit. Zij gaven zelfs gratis geld aan de armen, maar zorgden er wel voor dat op ieder munt die zij weggaven, een merkteken stond. Er was één voorwaarde aan hun liefdadigheid verbonden: niemand was het toegestaan om voedsel te verkopen aan de armen. Wanneer tenslotte de arme man stierf van de honger, konden zij hun munten terugnemen. Dan is er het verhaal van het bed van Sodom, dat de reiziger werd aangeboden om op te rusten. Wanneer hij echter te lang was, werd er een stuk van zijn benen afgehakt en als hij niet lang genoeg was, werd hij wat uitgerekte, totdat hij op het bed paste. Rav Nebentzhal voegt daaraan toe dat sommigen van ons het bedje van Sodom gebruiken als een analogie voor Tora. De Tora moet aan onze levensstijl passen. Wanneer Tora te veel mitswot van ons eist, dan maken we de Tora wat korter. Wij zorgen dat hij bij ons past, overeenkomstig onze behoeften en waarden. En uiteindelijk houden we onszelf voor de gek.

De Talmoed verbiedt ons een kind te vernoemen naar een slecht mens, en citeert daarbij het vers uit Spreuken (10:7): „De naam van de booswicht zal rotten.” Toch is een hele afdeling van de Tora vernoemd naar Balak, de koning van Moav, waarvan de Midrasj zegt: „Die van alle haar vijanden [het Joodse volk] het meest haatte.”

Want Balak is de parasja van de toekomst, wanneer het kwaad wordt omgevormd tot goed en vloeken zegeningen blijken te zijn. Het is in de afdeling van Balak dat de uniekheid van Israël en haar speciale relatie met Hasjem op de mooiste manier wordt beschreven, als die komt uit de afschuwelijke mond van Bil'am, die door Balak wordt gehoord om het Joodse volk te vervloeken. En het is in de Parasja van Balak dat de meest expliciete vermelding in de Vijf Boeken van Mozes voor de tijd van de Masjiach te vinden is in de vorm van een profetie door diezelfde Bil'am.

„Laat Mosjé, die hen liefheeft, hen vermanen,” zegt G-d, wanneer het volk van Israël vermaning nodig heeft, want vermaning vanuit een liefhebbend hart is vele malen meer effectief. „En laat Bil'am, die hen haat, hen zegenen,” want de zegen van een vijand is veel reëler dan de lof van een geliefde.

MISJNA VAN DE WEEK

Hoofdstuk 8

Misjna 4

בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים, מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת וְאַחַר כֵּן נוֹטְלִין לְיָדָיִם. וּבֵית הִלֵּל
אוֹמְרִים, נוֹטְלִין לְיָדָיִם וְאַחַר כֵּן מְכַבְּדִין אֶת הַבַּיִת:

Beit Sjammai: Men maakt het huis schoon¹ en daarna wast men zijn handen². Maar *Beit Hilleel* zegt: men wast eerst zijn handen en maakt daarna het huis schoon.

Aantekeningen

1. Letterlijk: men doet het huis eer aan, d.w.z. men ruimt de tafel en de vloer op, waaraan men gegeten heeft.

2. [Het betreft hier het wassen van de handen na de maaltijd].

Beit Sjammai zegt: men maakt het huis schoon: De plaats waar men gegeten heeft moet men eerst schoonmaken van etensresten die daar [op de tafel en vloer] gemorst werden, en daarna wast men zijn handen met *majiem acheroniem*. [Het water na de maaltijd. Dit betreft het wassen van de handen na de maaltijd, hetgeen men moet doen voordat men het dankgebed na de maaltijd uitspreekt]. Want soms is de bediende een onwetende en laat kruimels ter grootte van een olijf liggen, en wanneer je zou zeggen dat men eerst de handen moet wassen, zou kunnen blijken dat je het voedsel vernietigd hebt, doordat van het *majiem acheroniem* daarop gespat werd en het daardoor oneetbaar is geworden. [Er bestaat een verbod van Tora (*Dewariem* 20:19) dat men niet iets, dat nodig is om een mens te onderhouden, vernietigen mag, wanneer het de grootte van een olijf (of meer) heeft]. Maar Beit Hilleel is van mening dat het verboden is gebruik te maken van een bediende die onwetend is, en een geleerde bediende laat geen voedselresten ter grootte van een olijf achter, maar verwijderd hen. En wanneer water gemorst wordt op kruimels die kleiner zijn dan een olijf-grootte, geeft dat helemaal niet. Want kruimels van minder dan een olijf-grootte, mag men vernietigen. Maar de halacha is hier volgens Beit Sjammai, want het is toegestaan gebruik te maken van een onwetende bediende (*RAV*).

UIT DE TALMOED – TRAKTAAT EROEVEN 21b

Handvaten en omheiningen

De wetten van *Eroevien*, die gaan over het vervoeren van voorwerpen van privéterrein naar openbaar terrein op Sjabbat en die in onze Gemara zo in detail besproken worden, zijn niet oorspronkelijk afkomstig uit Tora. Zij vormen een bescherming welke door Koning Sjlomo is ingesteld om te verzekeren dat Joden niet op Sjabbat van privéterrein naar openbaar terrein of omgekeerd iets zullen overbrengen, hetgeen in strijd is met het Tora-verbod daarop.

Een aanwijzing voor het initiatief van Sjlomo is te vinden in het woord *izeen* – hij luisterde – dat gebruikt wordt in *Kohelet* [Prediker] 12:9: „En behalve wijsheid, verschaft Kohelet ook kennis aan het volk; hij luisterde, onderzocht en maakte vele spreuken.” Het woord *izeen* heeft dezelfde spelling in het Hebreeuws als het woord *oor* of *handvat*. De Geleerde Oella citeert de verklaring van Rabbi Elazar over deze vergelijking tussen de uitspraak van Sjlomo en een handvat op deze manier:

„De Tora was als een mand zonder handvat, totdat Sjlomo kwam en er handvaten aan bevestigde.”

Rasji verklaart dat door de noodzaak van een *eroev* vast te stellen, om van privéterrein naar een ander terrein te kunnen overbrengen en door de andere rabbinale decreten die hij gemaakt heeft, Sjlomo de Joden in staat stelde zich aan de mitswot van Tora te houden. Want zoals het uitermate lastig is om een mand zonder handvat vast te houden, zo zou het erg moeilijk zijn om de mitswot van Tora te handhaven, wanneer die niet gesteund worden door rabbijnse decreten.

De andere decreten van Sjlomo, zoals het handenwassen voordat men brood eet en het verbod op het huwen met bepaalde familieleden, die niet in het verbod van Tora genoemd worden, zijn voorbeelden van Rabbijnse decreten, waarvan het doel is, zo legt Rasji uit, om de Joden in staat te stellen zich aan de mitswot van Tora te houden door zich verre te houden van de mogelijkheid van te zondigen.

Deze decreten zijn de vervulling van de verantwoordelijkheid van Tora-leiders, en werden omgeschreven door de Ansjei Knesset HaGedola (de Mannen van de Grote Vergadering) als „het maken van een omheining rondom Tora” (*Avot* 1:1).

Wekelijkse Halacha Serie

HILCHOT BERACHOT

**Gebaseerd op de Kitsoer Sjoelchan Aroech, Misjna Beroera, Sja'arei Halacha,
WeZot Haberacha en Haberacha Kehilchata
Samengesteld door Zwi Goldberg**

Aflevering 25

Hoofdstuk V - Berachot Acharonot (Andere berachot nadat men iets gegeven heeft)

C. Dat men de beracha acherona moet zeggen op de plaats waar men gegeten heeft

Wie op één bepaalde plaats gegeten heeft, moet de na-beracha zeggen voordat hij die plaats verlaat¹, maar het is wel toegestaan om van de ene hoek van de kamer naar de andere te gaan, voordat men de na-beracha gezegd heeft, zelfs in een grote kamer en zelfs als hij in die andere hoek zijn originele plaats niet kan zien. Wanneer men om een of andere reden niet op de plaats, waar men gegeten heeft, de naberacha kan zeggen, dan is het toegestaan die te zeggen in een ander vertrek, mits men vandaar de plaats kan zien waar men gegeten heeft².

Wanneer iemand opstaat van zijn plaats zonder eerst de na-beracha te hebben gezegd zonder goede redenen, dan moet hij teruggaan naar de plaats waar hij gegeten heeft en daar alsnog de na-beracha zeggen³. Dit geldt zelfs wanneer hij al de straat op is gegaan en een stuk gelopen heeft.⁴ Maar als iemand van zijn plaats is opgestaan en in een ander vertrek van het huis de na-beracha gezegd heeft, dat hoeft hij het niet meer over te zeggen. Dit is de mening van de *Rambam*, maar volgens de *Rosj* moet men ook in dat geval teruggaan, en de na-beracha die men ergens anders gezegd heeft, telt niet mee⁵.

Wie eet, terwijl hij onderweg is en wandelt, die hoeft niet terug te gaan naar de plaats waar hij gegeten heeft om de beracha te zeggen, maar hij mag de beracha al verder wandelend zeggen⁶.

Men hoort te zitten als men de na-beacha *Me'ein Sjalosj* na een maaltijd maakt. Dit geldt zelfs als men in zijn huis heen en weer gelopen heeft of gestaan heeft tijdens het eten, ook dan moet men gaan zitten voor de na-beracha om zich beter te concentreren. Men hoort ook niet te leunen als men de na-beracha zegt, want daarmee toont men minachting voor zijn Schepper.⁷ Maar als men de na-beracha lopend gezegd heeft, heeft men, nu het eenmaal gebeurd is, zijn plicht gedaan⁸. Volgens de Gaon van Wilna geldt dit echter alleen voor het geval dat men iets gegeten heeft dat gemaakt is van één van de vijf graansoorten.

D. Borei Nefasjot

De na-beracha *borei nefasjot* wordt gezegd nadat men iets gegeten of gedronken heeft waarvoor men geen *birkat hamazon* en ook niet de beracha *me'ein sjalosj* hoeft te zeggen. Dat geldt dus voor voedsel waarvoor men vooraf de beracha *sjèhakol*, *borei peri haädama* of *borei peri haëets* gezegd heeft, wanneer dat geen van de vijf vruchten zijn, waarvoor het Land Israël geroemd wordt.

Men moet deze beracha zeggen wanneer men minstens een *kezajit* van dat voedsel gegeten heeft of een *revi'iet* drank gedronken heeft, zoals in deel A van dit hoofdstuk gezegd werd. Ook hier geldt dat het beter is niet weg te gaan van de plaats waar men gegeten heeft, voordat men de na-beracha gezegd heeft⁹.

E. Diverse voorschriften

1. Als men zich vergist en *borei nefasjot* zegt in plaats van *me'ein sjalosj*, of anders om, dan heeft men zijn plicht niet gedaan.
2. Als men één van de vijf boomvruchten gegeten heeft waarvoor het Land Israël geprezen wordt en ook één of meer andere boomvruchten, zoals appels of sinaasappels, dan geldt de na-beracha *me'ein sjalosj* ook voor die andere boomvruchten en men hoeft dan daarna niet ook nog eens *borei nefasjot* voor de appels etc. te zeggen. Maar als men appels heeft gegeten en wijn gedronken, dan moet men wel de beracha *borei nefasjot* zeggen.
3. Een beracha over wijn bevrijdt andere dranken van een beracha vooraf¹⁰, indien die andere drank op het moment van de beracha reeds voor hem stond. Anders moet men voor die andere drank *sjèhakol* zeggen. Sommige *poskiem* menen dat als men op het moment dat men de beracha voor de wijn zegt, slechts in gedachte had, om nog iets anders te drinken, de beracha voor wijn de andere dranken ook bevrijdt, ook al stonden die toen niet op tafel¹¹.

¹. Sj.A. 184:1. ². M.B. 184:1. ³. Sj.A. 184:1. ⁴. M.B. 184:3. ⁵. Sj.A. ib. ⁶. Sj.A. 183:11. ⁷. Sj.A. 183:9. ⁸. Rama 183:9. ⁹. M.B. 178:36. ¹⁰. Sj.A. 174:2. ¹¹. M.B. 174:3.